

Redaktionell kommentar

Praktiknära didaktisk forskning tar ofta sin utgångspunkt i någon formulering i styrdokumentet som innebär att lärarna i sin undervisning inte kan luta sig mot någon tradition eller vedertagen kunskap. I kursplanerna från 2011 finns många sådana målformuleringar och krav som lyfter fram och betonar nya aspekter av ämnet – ofta handlar det om en betoning av ett teoretiskt kunskapsinnehåll. De sex artiklarna i det här numret kan alla ses som exempel på hur man arbetar med att utveckla undervisningen i förhållande till nya krav i kursplanerna. Det handlar om elevernas förmåga till kritisk granskning, diskursivt skrivande, finansiell bildning, matematiskt tänkande, användande av litteraturvetenskapliga begrepp och om objektivering av undervisningstexter. Samtliga kan ses som exempel på målformuleringar som innebär en höjning av ambitionen när det gäller strävan efter teoretisk förståelse och förmåga till teoretiskt arbete.

Den första artikeln av **Anja Thorsten, Martin Wickman, Therese Tunek och Mikael Scheibel-Sahlin**, *“Det skulle kunna vara fakta, men det vet vi inte” – en studie om kritiskt förhållningssätt i gymnasieskolan*, handlar om vad gymnasieelever måste kunna för att utveckla ett kritiskt förhållningssätt liksom om vad som behöver synliggöras i undervisningen för att eleverna ska utveckla en sådan förmåga. Genom att på olika sätt undersöka hur eleverna uppfattar exempel på opinionsbildande texter har innebörden av ett kritiskt förhållningssätt utforskats och analyserats avseende vilka aspekter eleverna måste lära sig att urskilja för att kunna kritiskt granska en text. Författarna har identifierat fem sådana aspekter som kan användas av lärare som underlag när de planerar sin undervisning. Artikeln är ett exempel på forskning som utvecklar förståelsen av vad en specifik förmåga innebär såväl som vad som krävs för att den ska utvecklas.

I den följande artikeln av **Marie Björk, Åsa Nikula, Paul Stensland och Anna Stridfält**, *Tecken på framväxande teoretiskt tänkande om strukturer i bassystemet*, ligger fokus på hur undervisningen kan bidra till att ett teoretiskt matematiskt tän-

kande kan utvecklas hos elever i åk 4. Utgångspunkten är ett sen länge konstaterat problem i matematikundervisningen – nämligen elevernas förståelse av rationella tal. Genom att skapa en lärandeverksamhet där elever får arbeta med modeller för att gestalta det matematiska innehållet kan forskarna studera olika tecken på hur tänkandet utvecklas.

Den tredje artikeln, *Att förstå begrepp eller förstå med begrepp. En studie av litterär begreppsanvändning, tolkning och analys* av **Maritha Johansson**, handlar om gymnasieelevers kunskaper om litteraturvetenskapliga begrepp samt deras förmåga att använda begrepp vid textanalys. I studien används två kombinerade metoder, ett begreppsförståelsetest och ett tänka-högt-test, för att undersöka gymnasieelevers litterära begreppsanvändning och begreppsförståelse. Studien visar både att dessa elevers förståelse för de litteraturvetenskapliga begreppen är ganska vag eller obefintlig samt att de har svårt att använda begreppen på ett funktionellt sätt. Studiens resultat visar också att överföringen mellan en passiv begreppskunskap och en aktiv användning av begrepp, vilket skulle kunna öka förståelsen, är långt ifrån självklar.

En mer begreppsfokuserad litteraturundervisning där elevernas begreppsliga användning blir en mer funktionell del av arbetet med litteraturen framstår som en utmaning.

Den fjärde artikeln av **Jenny Magnusson**, *Läroboken och det diskursiva skrivandet: genrer, textaktiviteter och medierande redskap i läromedel för årskurs 1 till 3*, är en studie av vilket stöd lärarna har av läromedlen för att klara styrdokumentens krav på undervisningen i diskursivt skrivande, något som blivit ett viktigt innehåll i svenskundervisningen efter 2011.

Det diskursiva skrivandet undersöks i skrivuppgifter i ett 20-tal läromedel i svenska för årskurs 1 till 3. I artikeln undersöks hur det diskursiva skrivandet beskrivs i termer av genrer och textaktiviteter samt vilka medierande redskap för att skriva diskursiva texter som förekommer i läromedlens skrivuppgifter. Studien visar att det saknas systematik i beskrivningen av diskursivt skrivande och att det inte finns något gemensamt vedertaget sätt att beskriva detta skrivande på.

Artikeln är ett exempel på en typ av läromedelsgranskning som vi skulle behöva mer av. Efter att den statliga läromedelsgranskningen avskaffades är det en nödvändig forskningsuppgift, som borde finansieras av läromedelsförlagen.

Genrepedagogiken är central också i nästa artikel, *Genrekunskaper som ett led i läsförståelsearbetet: textsamtal i årskurs 1 och 6*, av **Robert Walldén**. I denna studie undersöks textsamtal i årskurs 1 respektive årskurs 6, med syftet att utforska hur klassrumskommunikation kring skriftliga genrer kan främja bruket av lässtrategier. Artikeln undersöker hur genrepedagogisk undervisning och kunskaper kan vara utgångspunkt för att tillämpa lässtrategier som att sammanfatta, ställa frågor, klargöra, värdera och förutsäga – och på så vis bidra till att objektifiera läsningen och öka läs-förståelsen

Den sjätte artikeln av **Patrik Hernwall** och **Inga-Lill Söderberg**, *Elevers förståelse av grundläggande privatekonomiska principer – implikationer för undervisning i HKK*, tar fasta på den privatekonomiska aspekten av ämnet hem- och konsumentkunskap.

Redaktionell kommentar

Genom att undersöka hur elever i åk 4-6 resonerar om och förstår de privatekonomiska principerna resurs, värde och tid diskuterar författarna möjligheten att utveckla hemkunskapsämnets avseende undervisning i privatekonomi.

Som tidigare sagts redovisar samtliga sex artiklar forskning som bedrivits i relation till de fastställda kursplanerna. Att det är på det viset är vare sig förvånande eller något nytt. Det som är nytt är däremot den problematiserande hållningen avseende relationen mellan målformuleringar och undervisningens innehåll och utformning. Relationen mellan kursplanerna och undervisningen är idag mer indirekt än för ett par decennier sedan. Då var det inte ovanligt att styrdokumenterna användes i forskningen som facit för det lärarna gjorde och inte som något som ger en riktning, men som förutsätter kunskaper för att kunna omvandlas till klassrumsundervisning.

Målformuleringar i styrdokumenterna kommer sannolikt alltid att vara en viktig dimension i den didaktiska forskningen, som i den meningen kan sägas vara både politiskt styrd och ha en instrumentell funktion. Det hindrar dock inte forskningen från att vara både djupdykande och nyskapande; inte heller från att förhålla sig kritiskt till styrdokumentens formuleringar. Ibland känns det konstigt att så få studier kritiskt granskar styrdokumenterna.

Ingrid Carlgren
redaktör

